

נצבים

וטעם השינוי מובן בפשטות: בגמ' באה דרשה זו בהמשך למ"ש שם לפנינו ד"אין תורה נקנית אלא בסימנין .. עשו ציונים לתורה כו" – ש"צריך לטרוח להעמיד סימנין ולהערים תחבולות כדי להתקיים התורה בלומדי", וע"ז מביא רא"י מדרשת ר' אבדימי דמפרש דקרא ש"אם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריי", היינו שהמדובר בענין של תורה שהוא באופן של "בשמים" לגבי האדם הלומד (מרוחק קצת משכלו וזכרונו) שלכן הוא "צריך לעלות אחריי" – לעשות תחבולות לקיימו בשכלו כו'. אבל בפרש"י שמפרש לפי פשוטם של כתובים, דייק לומר "שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריי", מאחר שהמדובר בפשטות הוא בענין של אילו יצויר ("אלו היתה"), אבל לפי המצב הקיים הרי התורה אינה בשמים אלא "קרוב אליך הדבר מאוד", ואין צורך לעלות אחריי.

אבל צריך להבין: כיון ש"לא בשמים היא גו' מי יעלה לנו השמימה גו'" לפי פשוטו, הוא ענין של "אלו יצויר" – מה דחקי' לרש"י לפרש, שכוונת הכתוב היא ש"אלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריי כו'", ולא פירש כפשוטו, שאלו היתה בשמים הייתם יכולים לט' עון שאין ביכולתכם להשיגה ("מי יעלה גו'")?

א. "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה גו' ולא מעבר לים היא גו'" ופרש"י "לא בשמים היא" – "שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריי וללמדה".

ובפשטות כוונתו, דמ"ש "לאמר מי יעלה לנו השמימה גו'" אין פירושו שאלו היתה התורה בשמים היתה זו הצטדקות והתנצלות שאי אפשר להשיגה, ולמעשה אין זו הצטדקות מכיון שתורה לא בשמים היא, אלא להיפך, שגם "אלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריי".

ומקורו של פירוש זה הוא בגמ': "אמר רבי אבדימי .. לא בשמים היא, שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריי" [ולא מעבר לים היא שאם] מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריי". אלא פרש"י משנה מלשון הגמ', ובמקום "שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריי" – כ' "שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריי".

(1) ל, יא ואילך.

(2) שם, יב.

(3) כן פ' בס' זכרון כוונת רש"י. וראה גם ח' ופ' מהר"ק ובכמה מפרשים שנשמנו לקמן. וראה לקמן הערה 11.

(4) עירובין נה, רע"א.

(5) כ"ה גירסת הע"י. ובגמ' שלפנינו: אחריי ואם

מעבר לים כו'. וראה דק"ס שם.

(6) זה שלא פירש רש"י עד"פ עה"פ, ולא מעבר

ליים מובן בפשטות, כי מובן הוא מפירושו על "לא בשמים היא". ובדפוס ראשון דפרש"י מפורש, וכן

לא מעבר לים היא שאלו היתה שם צריך היית לעבור וללמד.

(7) נד, סע"ב.

(8) לשון רש"י עירובין שם (נה, רע"א).

(9) כ"ה בע"י. ולפנינו ברש"י, "בתחבולות .. שתקיים".

ב. במפרשים ביארו הכרחו של רש"י באופנים שונים, ומהם:

(א) שהוא ממ"ש בסיום הפרשה "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיד ובלבבך לעשותו" – "דאייט ס"ד שפי' המקרא הוא שאילו היתה בשמים לא הי' נמצא שום איש לעלות שם להביא לכם צ"ל שעכשיו שאינה בשמים תוכלו למצוא אנשים להביאה לכם, ואין הדבר כן ש-הרי אחר זה סיים כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיד ובלבבך לעשותו ואינו אומר ונמצא אנשים להביאה לכם". וע"כ צריך לבאר, שכוונת הכתוב ב, "כי קרוב אליך הדבר גו'" היא שעתה קרוב אליך הדבר גו' לעשותו, משא"כ אם היתה בשמים (אף שג"כ צריכים לעשותו, מ"מ אז) – היית צריך לעלות באמת¹¹.

(ב) מיתורא דקרא דמלת לאמר ד-הול"ל "לא בשמים היא לעלות אלי" וכו"ב, דמשמעו לאמר לאחרים, "וה"ק לא בשמים היא שאילו היתה בשמים היית צריך לאמר מי הוא שיש בידו כח

ואון יעלה לנו בשבילנו השמימה כו' וישמיענו אותה כו"¹².

אמנם מלבד מה שקשה לב' הפי' רושים, דלכאורה אין בהם די הכרח להוציא פירוש הכתוב מפשרו [בנוגע לפי' הא' הנ"ל הרי אפשר לפרש שב-סיום הכתוב מוסיף על התחלתו, שלא זו בלבד ששולל מלחשוב שהמצוה רחוקה ונפלאה, בשמים או מעבר לים, כי באמת לא בשמים היא ולא מעבר לים, אלא עוד זאת – "קרוב אליך הדבר מאוד גו'": ובנוגע לפי' הב' שההוכחה לפירוש זה היא מיתורא דקרא ד, "לאמר", הרי את"ל שזוהי כוונת רש"י, הו"ל להעתיק גם-תיבת "לאמר", או-עכ"פ לרמוז ב, "וגו'", כדרכו של רש"י שמביא מה-כתוב תיבות אלו שבהם הוא הקושי או ההכרח לפירושו] –

יש לשאול בגוף הענין: מהו הצורך כ"כ להודיענו פעמים ובאריכות ש, אילו היתה בשמים (בעבר הים) היית צריך לעלות אחרי' (יעבר לנו) מאחר שב-מציאות אינה בשמים ואינה מעבר לים?

יש מפרשים¹³, שלפי פרש"י כוונת הכתוב כאן להוסיף הדגשה וביאור אודות חשיבות ויוקר התורה, שאף אילו היתה בשמים הי' לכם "לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה", היינו "לעלות אחרי'" וללמדה – עד כדי כך צ"ל ההשתדלות להשיגה – ומזה נלמד בכ"ש וק"ו עד כמה

(10) ל' הרא"ם כאן (הועתק בהואיל משה) באר היטב). וראה הערה הבאה.

(11) כן משמע לכאורה מנחלת יעקב ("היית צריך לומר מי יעלה"), שכוונת הרא"ם היא לתרץ מה שרש"י פי', שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחרי', ולא כפירוש הפשוט שהוא דרך התנצלות. אבל לכאורה, להרא"ם גם ברש"י הכוונה שהוא דרך התנצלות (והרא"ם בדבריו הנ"ל בא רק לתרץ השינוי בל' רש"י, שפי' "היית צריך לעלות אחרי' וללמדה", ולא כפשטות הכתוב, למצוא איש לעלות ולהביאה לכם), וכמפורש בסיום לשון הרא"ם, "והא דכתב ויקחה לנו כו' ללמדה, רבונא בעלמא קאמר לאו דוקא לעלות בשמים כו' ללמדה שם שבדאי לא תוכלו לעלות כו' אלא אפילו נמצא שום איש לעלות בעבורכם בשמים כו' כדי להביאה לכם ללמדה לא "מצא", וכן משמע בקיצור מזרחי (בסופו) ופש"ח כאן. ע"ש. וראה מ"ש בהואיל משה שם (אחרי העתק ל' הרא"ם). ואכ"מ.

(12) באר בשדה כאן. וראה כמה פרטים ואופנים בר"ף לע"י עירובין שם.

(13) ותיבות, "לאמר מי יעלה לנו השמימה . . ונעשנה", וכן "מי יעבר לנו . . ונעשנה" – הן מאמר המוסגר.

(14) ראה באר יצחק כאן. ועד"ז הוא בחי' ופי' מהר"ק על פרש"י כאן (בקיצור).

„לעלות אחריי“, ורש"י מוסיף על ל' הש"ס „וללמדה“.

ויש לומר, שבזה מדגיש רש"י, שהכתוב לא איירי בקיחת והבאת התורה מן השמים [ע"ד פ' התרגום ירושלמי כא"י] „לא בשמים היא אורייתא למימר אלווי מן אין הוה לן חד כמשה נביא די יסוק לשמיא וייתא יתה לז"י] – כי זוהי מילתא דפשיטא שלאחר מתן תורה שוב תורה „לא בשמים היא“, ואין הכתוב צריך לשלול טעות כזו, שיש צורך להוריד את התורה עוד פעם מן השמים – אלא חידוש התורה כאן הוא בנוגע ללימוד התורה. דאף שהתורה כבר ניתנה לבניי (והיא נמצאת בארץ), עדיין יש מקום לטעות, שאי אפשר ללמוד התורה בקל (ולהבינה כדרוש), וצריכים „לעלות אחריי“ כדי ללמדה – וע"ז אומר הכתוב „לא בשמים היא“, שכל כך „קרוב אליך הדבר מאוד“, שכדי ללימוד את התורה אין צורך ליטלטל ממקומו כלל, אלא בכל מקום המצאם, יכולים בני ישראל ללמוד תורה, „כי קרוב אליך הדבר מאוד“.

וזהו גם ההמשך בפרש"י עה"פ „כי קרוב אליך הדבר מאוד“ – „התורה ניתנה לכם בכתב ובע"פ“ – והיינו, ש-

חייבים להשתדל לדבק בה עתה אשר היא באמת קרובה לכם מאוד!

[וההכרח הוא מיתורא דאריכות ה' כתוב „לא בשמים היא גו', ולא מעבר לים היא גו' – שהרי זהו ידוע וגלוי לעין כל, שהתורה היא לא בשמים ולא מעבר לים, והי' מספיק מה שנאמר לפנ"ו „לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא“¹⁵, ומוכח מזה שהכתוב משמיענו כאן ענין חדש הבא להוסיף ביוקר וחשיבות התורה אצל בניי].

אבל פירוש זה צ"ע, דאע"פ שיש כמה פרשיות בתורה העוסקות בהדגשת וביאור חשיבות ויוקר התורה, מ"מ פשטי' דקרא הכא לא משמע דנחית לזה, דמתוכן המשך הכתובים – „כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא גו' כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיוך ובלבבך ל' עשותו“ – משמע שכל כוונת הכתוב כאן אינה אלא להדגיש שהתורה ה"ה דבר ה"קרוב אליך מאוד" (היינו שאין צורך ביגיעה יתירה בשביל זה) – ואילו ה' הדגשה הנ"ל (בהפלאה החשיבות ויוקר התורה) שגם אילו היתה בשמים „היית צריך לעלות אחריי“ וללמדה" (לפי פ' הנ"ל) הרי היא במובן הפכי, שיש צורך בהשתדלות ופעולת האדם.

ג. ויובן זה בהקדם דיוק לשון רש"י „שאלו כו' היית צריך לעלות אחריי“ וללמדה. דלכאורה: בפסוק נאמר „מי יעלה גו' ויקחה לנו“, וא"כ הו"ל לרש"י לומר „ולקחת אותה" (וכיו"ב) – ומדוע שינה רש"י מלשון הכתוב וכ' „ללמדה" דה"ל? וביותר תמוה: גם בגמ' נאמר רק

15 ראה גם ספר זכרון כאן.

16 ראה רא"ם שנעתק לעיל הערה 11. שפ"ח.

משכיל לדוד. שם אפרים. ועוד.

17 ולהעיר מגו"א כאן. קיצור מזרחי ושפ"ח (השלם) בסופו.

18 כפי' ירושלמי „כל זה במדרש לא תאמרו משה אחר עומד עלינו ומביא לנו“. ובדכ"ר עה"פ (פ"ח, ו) לפנינו איתא: אמר להן משה שלא תאמרו משה אחר עומד ומביא לנו תורה אחרת מן השמים כבר אני מודיע אתכם לא בשמים היא שלא נשתייר הימנה בשמים (וא"י) מביא ההמשך בנוגע ל'עבר הים“, „הוה לן חד כיונה" שבת"י ופ' ירושלמי שם). וראה כפי' מהר"ז, שפ"י הכוונה במדרש „ושיאך יצרך להקל חלילה בקיום תורה זו אני מודיע לך שכל מה שיקרא בשם תורה ומצוה הכל נכלל ב' תורה זו שניתנה על ידי משה“.

ועפ"ז י"ל בפשטות, דמ"ש, לא ב' שמים היא גו' מי יעלה לנו השמימה גו' הוא בהמשך לדברי הכתוב לפני"ז, אם יהי' נדחך בקצה השמים, שובן ופשוט שאין הכוונה ל"שמים" כפשוטו [ועד שרש"י לא מצא לנכון לפרש כיצד יתכן שכן אדם יהי' נדח "בקצה השמים"] – אלא שכוונתו מקום רחוק ביותר ממקום ישוב בני ישראל.

וכמשנ"ת במק"א בארוכה, שמפרש"י עה"פ²¹, "ערים גדולות ובצורות בשמים" – "דברו הכתובים לשון הבאי", מובן, שבשאר מקומות בתורה שנאמר לשון שמים, אינו לשון הבאי, אלא פירושו בפשטות, מקום גבוה ביותר. בארץ, או מקום רחוק בארץ גופא²² [ועוד זאת: אפילו במקום שנאמר, "שמים" ותוכנו שייך לפי' הפשוט דשמים – "למטר השמים תשתה מים"²³, אין הכוונה שמים ממש, שהרי הגשמים יורדים מן העננים, אלא ביחס להאדמה והארץ שעלי' יורדים הגשמים, קוראים למקום העננים שלמע' לה מזה בשם "מטר השמים", ועד"ז, ויעוף²⁴ יעופף על הארץ על פני רקיע השמים"²⁵,

כיון שהתורה ניתנה בשלימותה, בכתב ובע"פ", לכן, אין שום קושי בלימוד התורה, והריהי בידם של ישראל בכל מקום שהם.

ועפ"ז מתורץ בפשיטות הטעם שרש"י מפרש, "שאלו היתה שם היית צריך לעלות אחרי" (ולא שזוהי התנצלות שאלו היתה בשמים לא הי' אפשר להשיגה) – כי מאחר שהכתוב מדבר כאן רק ע"ד "ללמדה" [כי בנוגע להבאת התורה לארץ אין שום קס"ד שיש צורך לעלות עוד פעם להורידה מן השמים, דפשוט שמעת מ"ת הרי היא נמצאת בארץ], א"כ מובן ופשוט שאין המדובר כאן ב"שמים" כפשוטם, מקומה של התורה קודם שניתנה, אלא במקום רחוק בארץ גופא (כדלקמן סעיף ד), שיש קס"ד לומר שהאדם צריך לנסוע מסעות לשם כדי ללמדה, וזהו ששולל הכתוב באמרו, "כי קרוב אליך הדבר מאוד גו'".

ד. הסכרת העיני:

פרשה זו ד, "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום", באה בהמשך וכסיום הפרשה שלפני' המספרת אודות הירידה לגלות והשיבה מן הגלות – "ויתשם¹⁹ ה' מעל אדמתם. . והי' כי יבוא עליך כל הדברים האלה הברכה. . והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה"א שמה ושבת עד ה"א. . ושב ה"א גו' וקבצך מכל העמים. . אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך. . והביאך ה"א אל הארץ. . ומל ה"א את לבבך". ואח"כ מסיים²⁰, "ואתה תשוב ושמעת. . ועשית את כל מצותי. . כי תשמע בקול ה"א לשמור מצותי וחקותי הכתובה בספר התורה הזה".

(21) דברים א, כח.

(22) משא"כ דברי כלב (שלא יג, ל) "עלה נע' לה" שפרש"י, אפילו בשמים והוא אומר עשו סול' מת ועלו שם נצליח בכל דברינו", שייך שכוונתו כפשוטו, כי בזה בא להדגיש שנצליח בכל דברי משה גם בדבר נסי.

(23) עקב יא, יא.

(24) בראשית א, כ. ועד"ז "עוף השמים" (שם, כו. כח. ל. ועוד).

(25) וראה נח (יא, ד) "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים" ופרש"י (שם, א) "נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. . נעשה לו סמוכות". וראה ואתחנן ד, לב, "כי שאל נא גו' למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים גו'", ופרש"י "מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים כו'". וראה בארוכה שיחת ש"פ נצבים תשמ"ה. ש"פ בראשית תשמ"ו. ואכ"מ.

וכיו"ב²⁷.

כרת בפסוק שלפנ"ז, "כי תשוב אל ה'א בכל לבבך ובכל נפשך", וכמ"ש ב- לקו"ת²⁸ הרא"י לזה דלא איירי בכל התורה כולה, כי אי הכי הול"ל כי כל המצות בלשון רבים.

[והטעם שרש"י אינו מתרץ הלשון, כי המצוה הזאת" בלשון יחיד (שהרי ל- פירושו לא קאי על התשובה, אלא על כל התורה (כנ"ל). כמו שפי" התורה ניתנה לכם בכתב ובע"פ", כי מובן בפשטות, מאחר שהכתוב בא להדגיש איך שהתומצ"ץ הם קרובים מאוד לכל אחד מישראל, לכן נאמר גם בלשון יחיד, "כי המצוה", להדגיש שקיומם נקל לבנ"י, כמו קיום מצוה אחת²⁹].

וע"פ הנ"ל יומתק התייוד בין פשוטו של מקרא והפירוש הפנימי בהכתובים שקאי על התשובה: כללות עבודתם של ישראל בהיותם בגלות בין העמים, אף שכפשוטו ה"ז לימוד התורה וקיום המצות, אבל תוכנה ופנימיותה היא תשובה, כי זה גופא שבנ"י לומדים תורה ומקיימים מצות גם כאשר אינם נמצאים על אדמתם באה"ק ובוזמן שביהמ"ק קיים, כ"א בהיותם נדחים בגלות, הוא ע"י התשובה שיש בבנ"י, מצד פנימיות נפשם.

כלומר: מצד זה שבכל מקום ובכל מצב, "קרוב אליך הדבר מאד", תומצ"ץ הם אמיתית ופנימיות מציאותו של בני ישראל – לכן גם בהיותם נדחים בקצה השמים במובן הרוחני, שבגלוי ובחיי צוניות אינם קשורים עם תומצ"ץ, אין ענין התורה ומצות נפלא ורחוק מהם ח"ו, לא "בשמים" ולא "מעבר לים", כ"א "קרוב אליך . . מאד", הוא עצם מציאותם.

ולפי זה מובן בפשטות מ"ש, "לא ב- שמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו גו' ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו" (שהם לגגד שני הפרטים, "לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא" שבכתוב שלפנ"ז, כמ"ש במפרשים²⁸) – דכאשר כנ"י נמצאים בגלות בין הגוים, "בקצה הש- מים" וכיו"ב, שלא יאמרו שבכדי לשוב לתורה ומצותי עליהם לעלות אחרי במקום נפלא או גבוה כמו השמים, או רחוק מעבר לים (והם שני אופני "ריחוק" שבמצב כנ"י בהיותם בגולה בריחוק ממקומם וארצם בארץ הקודש – ריחוק נפלא באופן של "שמים", או ריחוק סתם, "מעבר לים") – והיינו לחזור למקומם וישובם לאה"ק²⁹, אלא – "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו".

ה. מיינה של תורה שבפרש"י:

מבואר ברמב"ן³⁰ שהכתוב כי "המצוה הזאת" דפרשתנו קאי על התשובה הנז-

(26) ועד"ז יש לפרש מה שפרש"י (שלה יג, לג) ענק שמעניקים חמה בקומתו, שהוא לגודל גובהם עד שנראה כאילו הם מעניקים חמה בקומתו.

(27) ומה שהוצרך רש"י לפרש בפסוק "ערים גדולות ובצורות בשמים" – "דברו הכתובים לשון הבאי", ולא כנ"ל, שהם גדולות ביותר – כי את"ל שדבריהם יש להם מקום במציאות הו"ל ליהושע וכלב להכחיש דברי המרגלים ולומר שדבריהם אינם אמת (שהרי לא היו ערים כאלו).

(28) ראה ראב"ע כאן. ועוד.

(29) ולהעיר מפרש"י עקב (יא, יח), "אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצות הניחו תפילין עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו כו", שמה מובן (גם ע"ד הפשט) שעיקר קיום תורה ומצות הוא בא"י דוקא (ראה בארוכה רמב"ן עה"ת אחרי ית, כה).

(31) פרשתנו מה, ב ואילך.

(32) ראה רש"י וישלח לב, ו. שופטים כ, א.

(30) פרשתנו עה"פ ל, יא.

כללות היא עבודת הצדיקים³⁵, „דרך קצרה“ ועבודה ד„בכל מאודך“, למעלה ממדידה והגבלה, שבכללות היא עבודת התשובה³⁶ שהיא „בחילא יתיר“³⁶, „דרך ארוכה“.

ושתי הדרכים מבוארות בכתוב „כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיד ובלבבך לעשותו“ וכנ”ל, שבגלוי צ”ל עבודה מסודרת בקיום התומ”צ, ולעבוד את ה’ ככל לבבך ובכל נפשך, אמנם בפנימיות צריך שיורגש בכל אחד מישראל שקיום התומ”צ תוכנו הוא ששב אל ה’ בלשון הכתוב³⁷ והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, שמשכיב הנפש למקורה ושרשה ול- דבקה בהקב”ה – בהיותו נשמה בגוף³⁸.

וכידוע הפירוש³⁹ בלשון רז”ל⁴⁰, „תשר- בה ומעשים טובים“, שמקדים תשובה למעשים טובים, שלהיות מעשי המצות שלו טובים ומאירים באור השם צ”ל תשובה כנ”ל.

ועל ידי שישאל לומדים תורה ו- מקיימים מצוות בזמן הגלות, ובפרט ב- עקבתא דמשיחא, שזה גופא הוא ענין של עבודת התשובה, הרי זה מוסיף ב- ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה לכל אחד ואחת מבני” בטוב הנראה והנגלה, כולל ועיקר – ש”מיד הן נגאלים“, בגאולה האמיתית והשלמה.

(מש”חות ש”פ נצבים תשכ”ח, תשמ”א)

ולכן תיכף כשמחליט לשוב אל ה’, מתגלה עצם השייכות שלו, התקשרותו לתורה ומצות – „ושמעתי“⁴¹ בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך“.

ו. והנה כתוב זה ד„כי קרוב אליך הדבר מאוד“ הובא בהשער דספר התניא (והוא – הנוסח דהשער – מאדמו”ר הזקן), שהספר „מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיד ובלבבך ל- עשותו . . איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזה“.

וע”פ הנ”ל יש לומר (אחד הפירושים) בזה⁴², דבאופן הקירוב דתומ”צ („קרוב מאוד“) לבני” גופא יש שני אופנים – „דרך ארוכה“ או „דרך קצרה“, והם שני האופנים דעבודת צדיקים ועבודת בעלי תשובה: עבודת הצדיקים, שהם כמו ש”עשה האלקים את האדם ישר“⁴³, ה”ז „דרך קצרה“, בלי בלבולים – לומד תורה ומקיים מצות ודבק בהשם.

ואילו עבודת התשובה, שבאה לאחר ש”המה בקשו חשבונות רבים“⁴⁴, היא „דרך ארוכה“, שיש להם בלבולים כו’, עד שלאחרי אריכות הדרך באים סו”ס לדרך העולה בית א”ל.

ושתי דרכים (אופנים) אלו הם לא רק בעבודת הצדיקים ועבודת בע”ת בפש- טות, אלא ישנם בכל אחד מישראל, שישנה עבודת ה’ בכל לבבך ובכל נפשך, באופן של סדר ומדידה, שב-

³² ל, ב.

³³ ראה בארוכה לקמן ע’ 173 ואילך (ובהערה 9 שם) – עוד פירושים ב„דרך ארוכה וקצרה“ שבשער התניא.
³⁴ קהלת ז, כט.

³⁵ ראה לקו”ת תצא לט, א. ובכ”מ.

³⁶ ראה זח”א קכט, ב.

³⁷ קהלת יב, ז.

³⁸ ראה לקו”ת ר”פ האונינו (עא, ג ואילך).

לקו”ת שבהערה הבאה. ובכ”מ.

³⁹ ראה לקו”ת דרושי שמע”צ פה, א. ועוד.

⁴⁰ אבות פ”ד מ”ז.

נצבים* ב

(ד, ובלבבך) הוא „קרוב אליך . . מאד“, וכמבואר בארוכה בספר התניא, איך הדבר „קרוב מאד“ לכל אדם להגיע לאהבת ה', כי יש אהבה טבעית ה' מסותרת בלב כל ישראל, „שהיא ירושה לנו מאבותינו“, וא"כ איך האדם צריך להוליד ולחדש האהבה לה' בלבו, אלא רק לגלות האהבה שישנה בלבו פנימה בטבעו מתולדתו.

אבל לכאורה אין זה ביאור מספיק, דקשה לומר שעיקר החידוש ד, „כי קרוב גו“ הוא רק בפרט ד, ובלבבך, כי מזה שהכתוב ממשיך ומפרט „בפיך . . לעשותו“ מובן, שיש חידוש גם בנוגע לדיבור ועשיית האדם. ואדרבה: מזה שהכתוב מקדים „בפיך“ ל, ובלבבך, משמע, שיש חידוש מיוחד (לא בהפרט ד, ובלבבך, אלא) בהפרט ד, בפיך . . לעשותו.

ב. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

אדמו"ר הזקן כותב בריש ספר התניא (ב, שער"ה הספ"ה), שהוא „מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו, לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י.

וי"ל, שאין כוונת אדה"ז לשתי

א. „כ"י המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה גו' ולא רחוקה גו' לא בשמים גו' ולא מעבר לים גו' כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו“.

והנה לפי פשט לשון הכתובים מובן, שזה ש, קרוב אליך הדבר מאוד גו' הוא חידוש, דיש קס"ד (ע"פ תורה) ש, המצוה הזאת (התומ"צ) היא „נפלאה“ ו, רחוקה, והכתוב מחדש ש, קרוב אליך הדבר מאוד גו'.

ועיקר החידוש הוא בנוגע ל, ובלבבך, וכפי שכותב רבינו הזקן (בספר התניא), „דלכאורה הוא . . נגד החוש שלנו . . שאין קרוב מאד הדבר להפך לבו מ- תאוות עוה"ז לאהבת ה' באמת, וכמ"ש בגמרא: אטו יראה מילתא זוטרתא היא, וכל שכן אהבה“.

וזהו החידוש שבכתוב, שענין זה

(*) וחי' אלו יום הולדת שני המאורות ה' גדולים, הבעש"ט – בשנת נח"ת: ואדמו"ר הזקן – בשנת קה"ת.

(1) פרשתנו ל, יא ואילך.

(2) ראה מפרשים כאן (רמב"ן, כלי יקר, ועוד – עה"פ ל, יא, ב' פירושים ב, המצוה הזאת" אם קאי על כל התורה כולה או על מצות התשובה הנזכרת לפניו. ובאברנאל כאן לאחר שפרשו על התשובה כ' ו, ואמנם חז"ל בדברים רבה (פרשתנו פ"ח, ז') פירשו המצוה הזאת על כללית התורה אמרו כו". וראה לקו"ת פרשתנו מה, ב ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תשעו ואילך. ועוד.

(3) רפ"ז.

(4) ברכות לג, ב.

(*) וראה גם שם, ב ואילך. מדרש לקח טוב פרשתנו עה"פ.

(5) פ"ח ואילך.

(6) היינו א"פ מי שדעתו קצרה בידיעת ה' אין לו לב להבין בגדולת א"ס ב"ה להוליד ממנו דחילו ורחימו אפילו במוחו ותבונתו לבד" (המבואר בפט"ז ופ"ז שם) – תניא שם רפ"ח. וראה לקמן הערה 9.

(7) להעיר מאלשיך כאן.

(8) שגם לשון השער הוא מאדה"ז.